

Titel: Udkast til to prædikener

Citation: "Udkast til to prædikener", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K27*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2011 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-p435-kom-shoot-idd00288d-3918-421e-8a95-914da926fe39.pdf> (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K27

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **Trinitatis Søndag** : If. *Forordnet Alter-Bog for Danmark*, Kbh. 1830 [1688], ktl. 381 (forkortet *Forordnet Alter-Bog*), s. 104-106, er den evangelietekst, der skal prædikes over trinitatis søndag, taget fra Joh 3,1-15: »Men der var en Mand af Pharisæerne, han hedde Nicodemus, en Øverste iblandt Jøderne. 2. Han kom til Jesus om Natten, og sagde til ham: Mester! vi vide, at du er en Lærer kommen fra Gud; thi Ingen kan gjøre de Tegn, som du gjør, uden Gud er med ham. 3. Jesus svarede, og sagde til ham: sandelig, sandelig siger jeg dig: uden Nogen bliver fød paa ny, kan han ikke see Guds Rige. 4. Nicodemus siger til ham: hvorledes kan et Menneske fødes, naar han er gammel? Mon han kan anden Gang komme ind i sin Moders Liv, og fødes? 5. Jesus svarede: sandelig, sandelig siger jeg dig: uden Nogen bliver fød af Vand og Aand, kan han ikke indkomme i Guds Rige. 6. Hvad som fød er af Kiødet, er Kiød; og hvad som fød er af Aanden, er Aand. 7. Forundre dig ikke, at jeg sagde til dig: det bør Eder at fødes paa ny. 8. Veiret blæser, hvorhen det vil, og du hører dets Susen, men du veed ikke, hvorfra det kommer, og hvor det farer hen; saaledes er det med Hver, som er fød af Aanden. 9. Nicodemus svarede, og sagde til ham: hvorledes kan dette skee? 10. Jesus svarede og sagde til ham: er du en Israels Lærer, og veed ikke dette? 11. Sandelig, sandelig siger jeg dig: vi tale det, vi vide, og vidne det, vi have seet; og I annamme ikke vort Vidnesbyrd. 12. Dersom jeg siger Eder de jordiske Ting, og I ikke troe; hvorledes skulde I troe, om jeg sagde Eder de himmelske? 13. Og Ingen farer op til Himmelen uden [undtagen] den, som foer ned af Himmelen, Menneskens Søn, som er i Himmelen. 14. Og ligesom Moses ophøiede Slangen i Ørken, saa [således] bør det Menneskens Søn at ophøies: 15. paa det [for] at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv.«

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 1

◀ **2^{den} Søndag efter Trinitatis** : If. *Forordnet Alter-Bog* (531,1), s. 111f., er den evangelietekst, der skal prædikes over 2. søndag efter trinitatis, taget fra Luk 14,16-24: »Men han [Jesus] sagde til ham [en af gæsterne ved middagen hos en ledende farisæer]: der var et Menneske, som gjorde en stor Nadvere og bød Mange. 17. Og han udsendte sin Tiener paa Nadverens Time, at sige til de Budne: kommer! thi nu ere alle Ting beredte. 18. Og de begyndte alle eendrægteligen [enstemmigt] at undskyldte sig. Den Første sagde til ham: jeg haver kiøbt en Ager, og haver fornøden at gaae ud, og see den; jeg beder dig, hav mig undskyldt. 19. Og en Anden sagde: jeg haver kiøbt fem Par Oxen [okser], og gaaer hen at prøve dem; jeg beder dig, hav mig undskyldt. 20. Og en Anden sagde: jeg tog mig en Hustru til Ægte, og derfor kan jeg ikke komme. 21. Og den Tiener kom, og forkyndte sin Herre det; da blev Huusbonden vred, og sagde til sin Tiener: gak [gå] hurtig ud paa Stadens Stræder og Gader, og før hid ind Fattige, og Krøblinger, og Halte, og Blinde. 22. Og Tierenen sagde: Herre, det er gjort, som du befoel [befalede], og der er endnu Rum. 23. Og Herren sagde til Tierenen: gak ud paa Veiene og ved Gierderne, og nød dem at gaae ind, paa det [så at] mit Huus kan vorde fuldt. 24. Thi jeg siger Eder, at ingen af de Mænd, som vare budne, skal smage min Nadvere.«

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 1

◀ **Himmeriges-Rige ligner** : de ord, der i forskellige variationer indleder Jesu lignelser om 'Himmerigets Rige' i Matthæusevangeliet, se Matt 13,24.31.33.44.45.47; 18,23; 20,1; 22,2; og 25,1 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 2

◀ **Trinitatis Søndag** : 531,1.

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 3

◀ **Nicodemus** : 531,1.

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 4

◀ **Sandsebedrag** : illusioner, indbildninger, falske forestillinger.

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 8

◀ **confirmerede som Børn** : If. forordning af 25. maj 1759 måtte ingen børn antages til konfirmation, før de var fyldt 14 el. 15 år (§ 1), mens de til gengæld skulle være konfirmeret, før de var fyldt 19 år (§ 2).

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 11

◀ **Gud er Aand, han kan derfor ikke i Sandhed tilbedes ved Digte** : hentyder til beretningen i Joh 4,7-26 om Jesu samtale med den samaritanske kvinde ved brønden, hvor han siger til hende: »den Time kommer, ja er nu, da de sande Tilbedere skulle [skal] tilbede i Aand og Sandhed; thi og [også] Faderen søger Saadanne, som ham saaledes tilbede. Gud er en Aand; og de som ham tilbede, bør det at tilbede i Aand og Sandhed«, v. 23-24 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 18

◀ **bliver Dig selv vigtig** : nærer store tanker om din egen betydning og viser det, bliver indbildsk i egne

øjne.

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 22

◀ **noget Fortjenstligt** : noget fortjenstfuldt; i den lutherske dogmatik udtryk for den fejlagtige opfattelse, at man kan gøre sig fortjent over for Gud (til retfærdighed og frelse) i kraft af sine egne handlinger og præstationer, se fx art. 4, art. 6 og art. 20 i det første lutherske bekendelsesskrift *Confessio Augustana* (lat., *Den augsburgske Bekendelse*) fra 1530.

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 23

◀ **Mestersange** : mesterligt skrevne sange el. salmer.

I trykt udgave: Bind 27 side 531 linje 28

◀ **i skjult Inderlighed** : sml. fx journaloptegnelsen NB20:74, formentlig fra aug. 1850, hvor SK skriver: »Efterhaanden som Bekymringen for virkelig at være Xsten, og Begeistringens ved virkelig at være det tog af, medens man da paa den anden Side dog hell. ikke ganske vilde bryde med Xstd. saa opkom den skjulte Inderlighed. Den skjulte Inderlighed fritager fra den egl. Forsagelse, og den fritog En fra hele Besværet med Lidelse for Xstd.s Sag. Det gik man da ind paa, og paa det Vilkaar vedblev man at være Christen, det convenerede [behagede]«, SKS 23, 435,3-9. Og: »Det blev da forklaret som beundret[,] som Dannelse, at man saaledes i skjult Inderlighed kunde være Xsten, uden at Satan selv skulde opdage, at den var derinde«, s. 435,28-30. Og videre: »Forresten tilstaaer jeg, at jeg selv baade som Ironiker og som Tungvindig har været en Elsker af den skjulte Inderlighed, og vist er det baade, at jeg har haft en Inderlighed, og at jeg har anvendt store Kræfter for at skjule den. Og der er ogsaa noget Sandt i den Undseelse, der skjuler sin Inderlighed. Men hvad mig angaaer, saa har jeg derimod stræbt at indrette mine Handlinger i Stræben efter det Christelige. Jeg har ikke forsikret, at jeg i skjult Inderlighed var Christen, og saa forresten af alle Livsens Kræfter arrangeret mig verdsligt. Tvertimod, jeg har lagt et Skjul over min Inderlighed, seet ud som Egoisten, den Letsindige o: s: v: – og saa dog handlet saaledes, at jeg er kommet til at opleve de christelige Collisioner«, s. 435f. SK slutter optegnelsen således: »den skjulte Inderlighed var det just der skulde pirres ved, hvilket kun kan gjøres indirecte«, s. 436,30f.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 2

◀ **ikke et Haar bedre** : fast udtryk: ikke det mindste bedre.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 4

◀ **Skramlerie** : skrammel, i ikke-kollektiv anvendelse: gammel, værdiløs el. klodset, dårlig ting.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 6

◀ **Skulkerie** : det at luske sig fra noget, unddrage sig.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 9

◀ **Pfui** : fy, fj. Opr. lydmalende ord, der skulle gengive lyden ved kraftig spyttens som tegn på foragt.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 12

◀ **hvad der nu tales saa meget om ... Stat og Kirke adskilt** : Under forhandlingerne i Den grundlovgivende Rigsforsamling 1848-49 var der fremsat forslag om at adskille kirken fra staten og give den en synodal forfatning, dvs. lade dens forhold styre af en valgt synode. Det var der imidlertid ikke flertal for, og det endte med følgende bestemmelse i § 3 i Grundloven af 5. juni 1849: »Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten«, suppleret med § 80 (ofte kaldt 'løfteparagraffen'): »Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov«, jf. *Danmarks Riges Grundlov. Valgloven. Bestemmelser angaaende Forretningsordenen i begge Thingene*, Kbh. 1850, s. 6 og s. 26; jævnsides hermed blev der med § 82-84 indført religionsfrihed. Disse bestemmelser i Grundloven medførte en løbende, undertiden voldsom debat om forholdet mellem stat og kirke. Skønt der var flertal for ('statskirkeligt') at fastholde kirkens tætte forbindelse til staten, var der også dem, der helst så en adskillelse af stat og kirke, fx A.G. Rudelbach, der i sit skrift *Den evangeliske Kirkeforfatnings Oprindelse og Princip, dens Udartning og dens mulige Gjenreisning fornemmelig i Danmark. Et udførligt kirkeretligt og kirkehistorisk Votum for virkelig Religionsfrihed*, Kbh. 1849, ktl. 171, vendte sig mod den da. statskirkelige ordning og gjorde sig til talsmand for indførelse af fuld religionsfrihed og for en adskillelse af kirken fra staten. Og der var dem, der helst så en enhed ml. stat og kirke, dog således at kirken fik reelt selvstyre, fx H.L. Martensen, der fremsatte synspunktet i sit skrift *Den danske Folkekirkens Forfatningsspørgsmaal*, Kbh. 1851, ktl. 655. Den klart statskirkelige holdning kom fx til udtryk i J.P. Mynsters to skrifter *Grundlovens Bestemmelser med Hensyn til de kirkelige Forhold i Danmark*, Kbh. 1850, og *Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i*

Danmark, Kbh. 1851.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 23

◀ **gjøre opmærksom** : sml. indledningen til sidste del af den særskilte tekst i »Regnskabet« i *Om min Forfatter-Virksomhed* (1851), hvor SK skriver: »'Uden Myndighed' at **gjøre opmærksom** paa det Religieuse, det Christelige, er Categorien for hele min Forfatter-Virksomhed totalt betragtet.« SKS 13, 19,1-3.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 27

◀ **Inderliggjørelse i Xstd.** : sml. især undertitlen på »'Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.' Til Opvækkelse og Inderliggjørelse«, nr. I i *Indøvelse i Christendom* (1850), i SKS 12, 13.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 29

◀ **mislig** : betænkelig, tvivlsom, fejlagtig.

I trykt udgave: Bind 27 side 532 linje 33

◀ **Ballotation** : i samtiden alm. brugt betegnelse for det at stemme el. holde afstemning.

I trykt udgave: Bind 27 side 533 linje 9

◀ **Reformationer** : sigter formentlig til de forskellige kirkelige reformer og frihedsordninger, der blev forsøgt indført ved flertalsbeslutninger. Først forslaget om en ny evt. synodal forfatning til Folkekirken, der ville løsne forholdet ml. stat og kirke el. helt adskille kirken fra staten (532,23). Dernæst det lovforslag om fuldstændig tros- og religionsfrihed med indførelse af borgerligt ægteskab og ophævelse af dåbs- og konfirmationstvung, der i okt. 1850 var blevet stillet i Folketinget af dommer N.M. Spandet og støttet af N.F.S. Grundtvig, og som vakte voldsom debat; en majoritet i den komité, der var valgt til at bearbejde Spandets lovforslag til Folketingets anden behandling, ændrede det da også til forslag til »Lov om Ægteskabs Indgaaelse udenfor de anerkjendte Troessamfund eller imellem Medlemmer af forskellige Troessamfund«, som under Folketingets tredje behandling i feb. 1851 blev vedtaget med overvældende flertal. Endelig det ønske om indførelse af sognebåndsløsning samt dogmatisk og liturgisk frihed for præster, der var blevet fremsat af Grundtvig allerede i 1830'erne, og som han og flere af grundtvigianerne vedvarende argumenterede for. Se også SKs artikel »Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende [angående]« (1851), hvor han skriver: »Intet er jeg saa betænkelig ved som ved Alt, hvad der endog blot smager af denne usalige Forvexling af Politik og Christendom, en Forvexling, der saa let kan bringe en ny Art Kirke-Reformation op og i Mode, den bagvendte Reformation, der reformerende sætter et nyt Slettere i Stedet for et gammelt Bedre, medens det dog skal være vist og sandt, at det er en Reformation, i hvilken Anledning hele Byen bliver illumineret.« SKS 14, 112,60-69.

I trykt udgave: Bind 27 side 533 linje 13

◀ **Anden Søndag efter Trinitatis** : 531,1.

I trykt udgave: Bind 27 side 533 linje 14

◀ **vistnok** : givetvis, helt sikkert.

I trykt udgave: Bind 27 side 533 linje 16

◀ **»vi have Abraham til Fader«** : citat fra Matt 3,9, hvor Johannes Døber til de farisæere og saddukæere, der er kommet ud til ham ved Jordanfloden, siger: »mener ikke at ville sige ved Eder selv: vi have Abraham til Fader; thi jeg siger Eder, at Gud kan opvække Abraham Børn af disse Stene« (NT-1819). Sml. også Joh 8,39.

I trykt udgave: Bind 27 side 533 linje 20

◀ **»Hvad er Guds Rige ligt? ... ligne det?« (Luc: 13, 18.)** : citat fra Luk 13,18 (NT-1819), som er indledningen til Jesu lignelse om sennepsfrøet.

I trykt udgave: Bind 27 side 533 linje 25

◀ **Himmeriges-Rige ligner?** : 531,2.

I trykt udgave: Bind 27 side 533 linje 28

◀ **Porten er snever** : hentyder til Matt 7,13-14, hvor Jesus siger: »Gaaer ind ad den snevre Port! thi den Port

er viid, og den Vei er breed, som fører til Fordærvelsen, og de ere mange, som gaae ind igiennem den; thi den Port er snever, og den Vei er trang, som fører til Livet, og de ere faa, som finde den« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 533m linje 3

◀ **dette Rige ikke er af denne Verden** : hentyder til Joh 18,36, hvor Jesus, efter at Pilatus har spurgt ham, om han er jødernes konge, og om hvad han har gjort, svarer ham: »mit Rige er ikke af denne Verden. Var mit Rige af denne Verden, havde vel mine Tienere stredet [stridt] derfor, at jeg ikke var bleven overantvordet [overgivet til] Jøderne; men nu er mit Rige ikke deraf« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 1

◀ **dog skal være i denne Verden (...) dog ikke af denne Verden** : hentyder til Joh 17,13-18, hvor Jesus i sin ypperstepræstelige bøn til Gud beder for sine disciple: »nu kommer jeg til dig, og dette taler jeg i Verden, at de maae have min Glæde fuldelt i sig. Jeg haver givet dem dit Ord; og Verden haver hadet dem, fordi de ere ikke af Verden, ligesom jeg er ikke af Verden. Jeg beder ikke, at du skal borttage dem af Verden, men at du skal bevare dem fra det Onde. De ere ikke af Verden, ligesom jeg er ikke af Verden. Hellige dem i din Sandhed; dit Ord er Sandhed. Ligesom du haver sendt mig til Verden, saa [således] haver og [også] jeg sendt dem til Verden« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 2

◀ **kjendeligt** : synligt.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 3

◀ **enten Guds Rige er i Himlene - eller det er inden i Eder** : 534,22 og 534,23.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 6

◀ **Der findes en Bemærkning ... i Matthæus, hvor Parablerne ere** : henviser til SKs eksemplar af *Vor Herres og Frelsers Jesu Christi Nye Testamente*, Kbh. 1820, ktl. 33, der findes i KA på Det Kgl. Bibliotek, og som består af tolv separate hefter, beskedent indbundne i stive bind. I det første hefte har SK sat en lodret blækstreg ud for Matt 13,44-45. På langs i marginen har han skrevet: »Himmeriges Rige er inden i Eder«, og på foden af siden skrevet: »Lignelsen om Ageren [534,21] og om Vodden er Himmeriges Rige paa Jorden« (sml. *Pap. X 6 C 1,11*). Matt 13,44-51 lyder således: »Atter lignes Himmeriges Rige ved et Liggendefæ [skat], skiult i en Ager, hvilket et Menneske fandt, og skiulte, og gik hen af Glæde derover, og solgte alt det, han havde, og købte den Ager. Atter lignes Himmeriges Rige ved en Kiøbmand, som søgte efter gode Perler, hvilken, der [da] han fandt en meget kostelig [kostbar] Perle, gik hen, og solgte alt det, han havde, og købte samme. Atter er Himmeriges Rige liigt en Vod, som kastes i Havet, og som samler af alle Slags Fisk. Naar den er fuld, drage de den op paa Strandbredden, og sidde og sanke de gode tilsammen i Kar, men de raadne kaste de ud. Saaledes skal det gaae til ved Verdens Ende. Englene skulle [skal] udgaae, og skille de Onde ud fra de Retfærdige, og kaste dem i Ild-Ovnen; der skal være Graad og Tænders Gnidsel. Jesus siger til dem: forstode I dette altsammen? De sige til ham: ja, Herre« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 7

◀ **han var Gud-Msk** : dvs. Kristus. If. dogmet om Kristi to naturer er han på én gang sand Gud og sandt menneske, jf. fx art. 3 i *Confessio Augustana* (531,23): »Guds Søn haver antaget den menneskelige Natur i den rene Jomfrues Mariæ Liv, at de tvende Naturer, den guddommelige og den menneskelige, saaledes i een Person uadskillelig tilsammenføjede, ere een Christus, sand Gud og sandt Menneske, som er født af Jomfrue Maria«, *Den rette uforandrede Augsburske Troesbekjendelse med sammes, af Ph. Melanchthon forfattede, Apologie*, overs. af A.G. Rudelbach, Kbh. 1825, ktl. 386, s. 47.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 13

◀ **i ringe Tjeners Skikkelse** : hentyder til Kristushymnen i Fil 2,6-11, hvor Paulus i v. 7 skriver, at Kristus »forringede sig selv, i det han tog en Tjeners Skikkelse paa, og blev Mennesker liig« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 13

◀ **Guds Rige, som er inden i Eder** : hentyder til Luk 17,21, hvor Jesus siger: »see, Guds Rige er inden i Eder« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 15

◀ **den (...) Kjendelighed** : det kendetegn.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 16

◀ **commensurabelt til** : sammenligneligt med, foreneligt med.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 17

◀ **om Fiskedrættet** : svarer til Jesu lignelse om voddet i Matt 13,47-51 (534,7).

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 21

◀ **en Mand, der saaede god Sæd i sin Ager** : sigter til Jesu lignelse om ukrudtet i hveden i Matt 13,24-30: »Han fremsatte en anden Lignelse for dem, og sagde: Himmeriges Rige lignes ved et Menneske, som saaede god Sæd i sin Ager: Men der [da] Folkene sov, kom hans Fiende, og saaede Klinte iblandt Hveden, og gik bort. Men der Grøden voxte, og bar Frugt, da lod ogsaa Klinten sig tilsyne. Men Huusbondens Tienere kom frem, og sagde til ham: Herre, saaede du ikke god Sæd i din Ager? hvorfra haver den da Klinten? Han sagde til dem: det haver et fiendsk Menneske gjort. Da sagde Tienerne til ham: vil du da, at vi skulle [skal] gaae hen, og luge den af. Men han sagde: nei, paa det [for at] I ikke skulle tillige med den rykke Hveden op, naar I luge Klinten af. Lader dem begge voxte tilsammen indtil Høsten; og i Høstens Tiid vil jeg sige til Høstfolkene: sanker først Klinten tilsammen, og binder den i Knipper, at opbrænde den; men samler Hveden i min Lade« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 21

◀ **Guds Rige er inden i Eder cfr hiint Sted i Mtth:** : 534,7.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 22

◀ **Guds Rige er i Himlen** : hentyder formentlig til lignelsen om det store festmåltid i Luk 14,16-24 (531,1), sml. parallellen, lignelsen om kongesønnens bryllup, i Matt 22,1-14.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 23

◀ **Nicodemus** : 531,1.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 24

◀ **Stephanus** : den mest fremtrædende blandt de syv fattigforstandere, som blev indsat for at varetage 'tjenesten ved bordene', jf. ApG 6,1-6; forkynder af evangeliet på linie med apostlene. Stefanus bragtes for det jødiske råd, Synedriet, anklaget for at have talt imod templet og Moseloven, og holdt her en forsvarstale, ApG 7,2-53, men blev slæbt uden for byen og stenet, ApG 7,54-60. Jf. lektien på 2. juledag, »St. Stephans Dag« (534,33), ApG 6,8-15 og 7,54-60: »Men Stephanus, fuld af Tro og Kraft, gjorde Undergierninger og store Tegn iblandt Folket. 9. Da opstode Nogle af den Synagoge, som kaldes de Frigivnes, og de Cyreners, og de Alexandriners, og af dem fra Cilicia og Asia, og tvistede med Stephanus. 10. Og de kunde ikke imodstaae den Visdom og den Aand, som han taledede af. 11. Da beskikkede de hemmeligen Mænd, som sagde: Vi have hørt ham tale bespottelige Ord imod Moses og imod Gud. 12. Og de oprørte Folket og de Ældste og Skriftkloge; og de overfaldt ham, og reve ham bort og førte ham for Raadet. 13. Og de fremstillede falske Vidner, som sagde: dette Menneske lader ikke af at tale [taler uafadeligt] bespottelige Ord mod dette hellige Sted og imod Loven. 14. Thi vi have hørt ham sige, at denne JEsus af Nazareth skal forstyrre dette Sted, og forandre de Skikke, som Moses haver overantvordet [overgivet til] os. 15. Og alle de, som sade i Raadet, stirrede paa ham, og de saae hans Ansigt som en Engels Ansigt. 54. Men der de hørte dette, skar det dem i deres Hierte, og de bede Tænderne sammen imod ham. 55. Men som han var fuld af den hellig Aand, skuede han op imod Himmelen, og saae Guds Herlighed, og JEsu staaende hos Guds høire Haand. 56. Og han sagde: see, jeg seer Himlene aabnede, og Menneskens Søn staaende hos Guds høire Haand. 57. Men de raabte med høi Røst, og holdt for deres Øren, og stormede samdrægteligen ind paa ham. 58. Og de stødte ham ud uden for Staden og stenede ham; og Vidnerne lagde deres Klæder af ved en ung Mands Fødder, som hedde Saulus. 59. Og de stenede Stephanus, som bad og sagde: HERre JEsu! annam min Aand! 60. Men han faldt paa Knæ, og raabte med høi Røst: HERre! tilregn dem ikke denne Synd! Og som han dette sagde, sov han hen.« *Forordnet Alter-Bog* (531,1), s. 16-18.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 24

◀ **den bestaaende Christenhed og den stridende Kirke** : sigter formentlig til den opfattelse af de klassisk dogmatiske udtryk 'ecclesia militans' (lat., 'den stridende kirke') og 'ecclesia triumphans' (lat., 'den triumferende el. sejrende kirke'), at den kristne kirke kan blive sejrende allerede her på jorden. I den ældre teologi betegnede 'ecclesia militans' en kirke, der er i strid med verden (jf. Ef 6,12), og som altid vil være underlagt en sådan strid indtil Kristi genkomst; først da vil kirken sejre og blive 'ecclesia triumphans' (jf. Hebr 12,23). Se fx § 124 i K. Hase *Hutterus redivivus oder Dogmatik der evangelisch-lutherischen Kirche. Ein dogmatisches Repertorium für Studirende*, 4. forbedrede udg., Leipzig 1839 [1829], ktl. 581, s. 312f.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 26

◀ **Til Selvprøvelse Samtiden anbefalet** : sml. *Til Selvprøvelse Samtiden anbefalet* (1851), i SKS 13, 29-108.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 27

◀ **Udkastet til Nicodemus ... i en Convolut ... med Udkast til Prædiken** : se tekstreddegørelsen, s. 968.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 28

◀ **Piedestalen** : se tekstreddegørelsen, s. 967.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 29

◀ **staaer der: Trinitatis Søndag** : 531,1.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 31

◀ **»den lange Trinitatis« som man kalder den** : sml. indledningen til »Anden Bog. Sommerhalvaaret« i W. Rothe *Det danske Kirkeaar og dets Pericoper, en Haandbog for Prædikanter og Kirkegjængere*, Kbh. 1843, ktl. 747, s. 201, hvor Rothe skriver, at vi »træde nu ind i den lange Række af Trinitatis Søndage, indtil 27 i Tallet, der følge paa hinanden i eensformig Række«.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 31

◀ **begyndes ret karakteristisk med »Nicodemus** : sigter til, at beretningen i Joh 3,1-15 om Nikodemus er evangelieteksten til trinitatis søndag (531,1).

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 32

◀ **Udkastet til Stephanus ... i Journalen for iaar ... Det er nok NB²⁵** : henviser til journaloptegnelserne NB25:12-13 og 15, fra dec. 1851, i SKS 24, 445-448 og 448.

I trykt udgave: Bind 27 side 534 linje 33